

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Formanden: Sammen med denne sag foretages de 2 følgende sager på dagsordenen, nemlig:

Anden (sidste) behandling af forslag til beslutning af folketinget angående foretagelse af folkeafstemning. [Af Oluf Pedersen].

(Første behandling findes i tidenden sp. 3561; udvalgets betænkning findes i tillæg B. sp. 593).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Anden (sidste) behandling af forslag til folketingsbeslutning om Danmarks godkendelse af Forbundsrepublikken Tysklands tiltrædelse af Den nordatlantiske Traktat.

(Første behandling findes i tidenden sp. 3561; udvalgets betænkning findes i tillæg B. sp. 593).

Udenfor betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Det stillede ændringsforslag, forslagene til folketingsbeslutning, lovforslagets paragraffer og spørgsmålet om dettes overgang til tredje behandling sættes til forhandling under eet.

Ordføreren (Poul Hansen [Kalundborg]): Som det fremgår af betænkningen, har udvalget delt sig i et flertal på 15 medlemmer, nemlig socialdemokratiets, venstres og det konservative folkepartis repræsentanter, og 2 mindretal på hver 1 medlem.

Flertallet indstiller, at forslag til folketingsbeslutning om Danmarks godkendelse af Forbundsrepublikken Tysklands tiltrædelse af Den nordatlantiske Traktat vedtages her i folketinget, og at de to andre forslag forkastes, medmindre de, således som der har været tale om for det enes vedkommende, tages tilbage.

Der ligger naturligvis også i denne indstilling, at vi er af den opfattelse, at det ændringsforslag, som det ærede medlem hr. Viggo Starcke har stillet til beslutningsforslaget vedrørende Tysklands tiltrædelse af NATO, også må forkastes.

Mindretallene, går jeg ud fra, vil selv redegøre for deres stilling.

Da vi indenfor flertallet er af den opfattelse, at forslaget til lov om folkeafstemning forkastes, vil det være overflødigt at gå nærmere ind på de enkeltheder i forslaget, som der ellers måske nok kunne have været grund til at knytte bemærkninger til.

Løvrigt ser jeg ingen grund til at genoptage den diskussion om disse beslutninger, som vi havde her forleden dag, og jeg skal da nøjes med til slut på mit partis vegne at anbefale at følge flertalsindstillingen.

Oluf Pedersen: Som følge af det ændringsforslag, der er stillet i betænkningen, tager jeg mit forslag til beslutning af folketinget angående foretagelse af folkeafstemning tilbage.

Formanden: Den ærede forslagsstiller har taget sit forslag til beslutning tilbage. Ønsker nogen at optage det? (Ophold). Da det ikke er tilfældet, er forslaget til beslutning bortfaldet.

Thorkil Kristensen: Jeg skal ligesom den ærede ordfører for udvalget (Poul Hansen [Kalundborg]) anbefale at stemme imod det af det ærede medlem hr. Viggo Starcke i betænkningen stillede ændringsforslag og at stemme for forslaget til folketingsbeslutning om Danmarks godkendelse af Forbundsrepublikken Tysklands tiltrædelse af Den nordatlantiske Traktat.

Det ærede medlem hr. Oluf Pedersen har jo nu taget sit forslag vedrørende folkeafstemning tilbage.

Jeg skal endelig anbefale at stemme imod det af det ærede medlem hr. Jørgen Jørgensen (Lejre) m. fl. fremsatte lovforslag.

Ole Bjørn Kraft: Ved beslutning om at ratificere Parisaftalerne handler Danmark i overensstemmelse med de vestlige demokratier, hvis folkefællesskab vi tilhører. Det er vor overbevisning, at vi derved ikke blot styrker vore forsvarsforberedelser til bevarelse af friheden og freden, men også yder et bidrag til styrkelse af demokratiets sag i verden. Gennemførelsen af disse beslutninger tjener ikke alene til et forsvar mod et muligt angreb for at undgå den skæbne, som en besættelse af fremmed magt og tab af friheden vil betyde, men er også en nød-

[Ole Ejern Kraft.]

vendighed, hvis den vestlige kultur og alt, hvad den står for, fortsat skal kunne udvikle sig efter sit eget væsen og på grundlag af de samfundsforhold, som vort folk selv frivilligt har valgt. Det er endvidere vort håb, at der, når de atlantiske stater har gennemført disse aftaler, vil være skabt mulighed for optagelse af forhandlinger om at tilvejebringe grundlag for en fredeligere og tryggere tilværelse for folkene i vor verdensdel ved en overenskomst mellem dem, man sammenfatter i ordene øst og vest. Vi ser Parisaftalerne som et skridt på vejen hertil og et skridt på vejen til vedtagelse af en endelig fredstraktat for Østrig og Tysklands genforening på basis af frie valg med en regering, der er frit valgt af det tyske folk.

Det er udfra disse synspunkter, jeg på mit partis vegne anbefaler det høje ting at stemme for beslutningen om at ratificere Parisaftalerne.

Efter alt, hvad der tidligere er sagt, behøver jeg ikke yderligere at komme ind på vor stilling til folkeafstemningsforslagene. Jeg skal anbefale at stemme imod det af det ærede medlem hr. Viggo Starcke stillede ændringsforslag til beslutningen om Parisaftalerne og imod det radikale lovforslag om gennemførelse af en folkeafstemning.

Jørgen Jørgensen (Lejre): Vi er i mit parti stadig af den opfattelse, at det ville være rigtigt, før en beslutning af den rækkevidde som den, vi her står overfor, gennemføres, at man da lod befolkningen gennem folkeafstemning få adgang til at give udtryk for sit synspunkt. Jeg har under sagens tidligere drøftelse her i tinget motiveret dette standpunkt. Jeg tror, at man fra alle sider ville stå sig ved i et spørgsmål som dette om ratificering af protokollen om Tysklands indlemmelse i NATO — lige så vel som vi mener, at man ville have stået sig derved, da vi i sin tid gik ind i Atlantpagten — at have det rygstød for sit standpunkt, der ligger i, at befolkningen har haft lejlighed til om dette ene spørgsmål at give udtryk for sin mening, og jeg beklager, at de tre partier stiller sig så totalt afvisende heroverfor, som de gør.

Den bevægelse, der fra hundredtusinder af borgere her i landet er kommet til udtryk

mod tysk oprustning og Tysklands optagelse i NATO, er udtryk for den ængstelse og frygt, der råder i danske sind overfor det, som nu sættes i gang i Tyskland. Der er ikke tale om nogen partipolitisk aktion, men de mange henvendelser fra kvinder og mænd fra alle politiske lejre er udtryk for frygten for det, som kan ske, når det tyske folk igen får våben i hånd. Jeg frygter for, at den beslutning, der nu træffes, vil svække de sikre demokratiske kræfter i det tyske rige. Den tyske ungdom og det jævne tyske folk frygter tysk militærs indflydelse i den kommende tid, hvor revanchetanker påny kan få næring, og frygter for, hvad dette kan føre til. Man nærer stor ængstelse for, at det kan bringe freden i Europa i fare.

Disse demokratiske kræfter i Tyskland vil vi ikke svigte. Vi mener i det radikale venstre, at den beslutning med hensyn til Tysklands stilling i Europa, som vi nu står overfor, er et fejlgreb, og vi vil stemme imod ratificeringen af traktaten.

I lang tid har det nu været drøftet ude i verden og ved adskillige lejligheder her i tinget, hvordan Tysklands stilling skal være i det kommende nye Europa. Nu er vi nået til det punkt, hvor afgørelsen for Danmarks vedkommende skal træffes, og denne afgørelses udfald er der på nuværende tidspunkt ingen tvivl om. Et flertal vil vedtage at ratificere, og i et demokratisk land bøjer man sig naturligvis for flertallets afgørelse. Jeg vil blot så indtrængende, som jeg kan, opfordre regeringen til ikke at forsømme nogen lejlighed til at gøre sin indflydelse gældende, når der viser sig muligheder for at få forhandlinger i stand mellem stormagterne, før Tysklands oprustning bliver til virkelighed. En holdbar ordning for Tysklands vedkommende, f. eks. i lighed med, hvad der er foregået overfor Østrig, vil efter mit skøn være lettere at gennemføre før Tysklands oprustning end efter. Jeg opfordrer derfor regeringen til at være opmærksom herpå. Der sker i disse måneder så meget, det brydes og gærer i forholdet nationerne imellem, og ingen kan sige, hvad der kan komme ud af den gæringsproces, som opstår i den ændrede situation, der kan komme til at foreligge, også med hensyn til Danmarks udenrigspolitiske stilling, i den kommende tid.

Jeg opfordrer regeringen til at være op-

[Jørgen Jørgensen (Lejre).]

mærksom herpå, hvis en ny verdenspolitisk situation kommer til at foreligge, som kan begrunde, at Danmark tager sin stilling i det vesteuropæiske samarbejde under overvejelse.

Vi har dog alle her i salen et fælles mål, som hver ud fra sit synspunkt arbejder for: vi vil sikre vor frie demokratiske livsform og vore livsmuligheder i tiden, der kommer.

Jeg må anbefale, at man stemmer imod ratifikationen. Jeg må anbefale at stemme for lovforslaget om folkeafstemning. Jeg tror, det ville være en betryggelse for den politik, der skal føres, at en folkeafstemning blev afholdt; men som forholdene ligger, må jeg desværre se i øjnene, at det ikke bliver resultatet. Alligevel vil jeg lægge vægt på, at det bliver tilkendegivet her i tinget, hvor mange der mener, det ville være rigtigt at lade afgørelsen komme ud til befolkningen, før den endelige beslutning træffes.

Aksel Larsen: Udvalgets ordfører, det ærede medlem hr. Poul Hansen (Kalundborg), sagde, at han ikke ville genoptage den debat, vi havde forleden dag. Nu er det jo et stærkt udtryk, at vi forleden dag havde debat om denne sag. Den var højst ensidig, idet der ikke i denne såkaldte debat blev fremført virkelige argumenter for, at Danmark burde godkende Vesttysklands optagelse i NATO og dermed tysk genoprustning, medens der fra modstandernes side blev anført særdeles gode og holdbare argumenter, som åbenbart ikke var til at imødegå, for, at Danmark ikke burde godkende tysk genoprustning. Om en genoptagelse af debatten kan der altså for så vidt ikke være tale, fordi vi forleden dag kun havde en halv debat; men det er alligevel typisk, at ordførerne for de partier her i salen, hvis medlemmer nu har ordre til om ikke så forfærdelig mange minutter at rejse sig og stemme for Tysklands genoprustning og imod folkeafstemning, har så uendelig lidt at sige. De har så uendelig lidt at sige af den simple grund, at de anser det for overflødigt.

Afgørelsen er truffet, og de hygger sig — det må man da formode — ved tanken om, at de repræsenterer en kompakt majoritet her i salen. Hvis de hygger sig ved den tanke, må de jo gøre det; de skal imidlertid

ikke glemme, at de ikke har folkeflertallet med sig, men imod sig. Det demonstrerer de samme partier gennem deres stillingtagen til forslaget om at henvise sagens afgørelse til en folkeafstemning. Hvis disse partier var af den opfattelse, at folkeflertallet havde samme mening som de, ville de naturligvis forlængst have lagt sagen ud til folkeafstemning. De har ikke gjort det; de agter ikke at gøre det, og det kan da kun opfattes på den måde, at de regner med, at folkeflertallet har en anden mening end de. Under de omstændigheder er det, som jeg allerede har haft lejlighed til at sige, yderst forkasteligt, at de ikke lader folket få lov til at træffe afgørelsen.

Der er noget andet, der tyder i samme retning. Når vi i de senere år har haft debatter om vigtige udenrigspolitiske spørgsmål her i tinget, har man fundet det nødvendigt at transmittere dem i radioen, så at flest muligt fik lejlighed til at høre mest muligt af debatten. Det gjorde man ikke i torsdags, og det gør man ikke i dag. Jeg ved ikke, hvad begrundelsen er, men hvis man skal give en begrundelse, vil man antagelig sige, at man er bange for at stopfodre lytterne med udenrigspolitik, og at der ikke kan siges noget nyt om sagen, så det vil nærmest kede lytterne, hvis denne debat transmitteres. Jeg tror ikke, det ville kede lytterne, men det ville ganske vist ikke være så gavnligt for deres politiske sag, som taler for tysk genoprustning, om lytterne landet over fik lov til at høre helt eller delvis, hvad der blev sagt herinde nu, da der direkte skal tages stilling til selve spørgsmålet.

Når man ikke tillader radiotransmission, bliver befolkningen informeret eller ikke informeret om, hvad der bliver sagt fra folketingets talerstol om denne sag, i det omfang det passer de dertil indrettede dagblade at referere debatten. I så henseende er det typisk, at de partiers presse, der går ind for tysk genoprustning, refererer meget knapt og meget ufuldstændigt de argumenter, der er ført frem imod regeringens forslag til folketingsbeslutning. De sørger altså for, at så mange mennesker som muligt bliver så dårligt orienteret som muligt. Så ledsager de deres referater eller manglende referater med en kommentar, som ikke er uden interesse, og da det altså

[Aksel Larsen.]

ikke kan lade sig gøre ved denne lejlighed at få en blot nogenlunde tilfredsstillende debat om sagen med ordførerne for de tre atlantiske partier, må det vel være rimeligt, om man i hvert fald ofrer et par ord på en typisk pressekommentar til folketingets behandling af denne sag.

Jeg tænker på det blad, som påstår, at det er uafhængigt af alt muligt og umuligt, nemlig „Information“, som fredag den 15. april havde en ledende artikel om Tysklandsdebatten, hvori man har den dristighed at påstå, at modstanderne af tysk genoprustning ikke var i stand til at opstille noget alternativ til tysk genoprustning. Det er jo vitterlig forkert, og det ved enhver, men jeg skal nøjes med at fastslå dette og beskæftige mig med, hvad der videre siges i „Information“'s ledende artikel, skrevet af hr. Seidenfaden. Efter at han har fremsat påstanden om, at de, der går mod tysk genoprustning, mangler et konkret alternativ til ratifikation af Parisaftalerne, så skriver — jeg beder om tilladelse til et kort citat — hr. Seidenfaden følgende:

„Ja, dette gælder naturligvis ikke Aksel Larsen. Hans kurs er klar nok. Når man ikke kan få gjort Danmark kommunistisk ved folkets tilslutning, så må man bygge på støtten fra stormagten udenfor, og enhver hindring på dens vej må naturligvis bekæmpes. Det kan enhver forstå.“

Så vidt hr. Seidenfaden. Dette er jo den tone, som i flere år mere eller mindre skarpt har været lagt an af de dagblade, der kæmper for Atlantpagten mod afspænding i verden og for tysk genoprustning, og det må være tilladt i den anledning at sige et par åbenbart nødvendige ord.

Aksel Larsens, altså kommunisternes, kurs er klar nok. Vi ønsker at få gjort Danmark kommunistisk; men vi ønsker kun at få det gjort ved folkets tilslutning. Vi ønsker ikke, at vor politik skal vinde sejr eller blive til virkelighed på nogen som helst anden måde end ved aktiv støtte af det overvældende befolkningstallet i Danmark. Vi ønsker ikke under nogen omstændigheder på nogen som helst anden måde at få vor politik ført til sejr. Vi ønsker ikke at gøre det ved hjælp af støtte fra et mindretal herhjemme. Vi ønsker ikke under nogen omstændigheder at gøre det ved

støtte udefra. Vi tror ikke, det er holdbart at føre en politik til sejr i et land, hvis det ikke sker med støtte ikke alene af folkets flertal, men af folkets overvældende flertal.

Der ligger i denne erklæring, jeg her har afgivet, intet som helst forbehold, og jeg betænker mig ikke på at sige, at hr. Seidenfaden så udmærket vel ved dette, men at han af lyst til fortsat at tale usandhed skriver sådanne ting i de ledende artikler i sit blad, som jeg har fået lov til at citere.

Må jeg så endvidere sige et par ord i anledning af de bemærkninger, der blev fremsat af den højtærede kirkeminister, det ærede medlem fru Bodil Koch, i debatten forleden. Den højtærede kirkeminister kom med en argumentation, der i alle sine detaljer faktisk gik imod godkendelse af tysk genoprustning, men kom alligevel til den konklusion, at man burde stemme for den for at bekræfte vor tilslutning til NATO og for at styrke vor fortsatte tilslutning til NATO. Jeg har ikke i sinde her at give mig til at dissekere den højtærede kirkeministers tale, argumentation og konklusion, som strider mod argumentationen, men kun understrege konklusionen som bekræftelse på, at der findes mangfoldige danske politikere, der ikke alene synes at være af den opfattelse, men udtaler den lige så klart, som den højtærede stats- og udenrigsminister har gjort det, at hvis Danmark tillader sig at udnytte sin ret til at stemme nej, får det konsekvenser for vort forhold til NATO. For den højtærede udenrigsminister er dette en retningsplanke i det oprørte hav, men jeg tvivler ikke om, at man i den argumentation, der har været anvendt bag lukkede døre, hvor man skulle sikre, at folketingsflertallet stemte, som det passede partilederne, i høj grad har kørt frem med, at hvis vi gør det, vi alligevel har ret til, nemlig stemmer nej, bliver vi smidt ud af NATO med alle de følger, det kan få.

Ja, for at udtrykke mig tydeligere, jeg ved, at man i de tre atlantiske partiers inderkreds har opereret med påstanden om, at selvom det er ubehageligt igen at se tyske tropper og oven i købet selv stemme for, at vi skal få dem at se, er der intet andet at gøre, fordi Danmark befinder sig i en sådan situation, at det vil betyde økonomisk ruin for Danmark, hvis vi

[Aksel Larsen.]

stemmer på en måde, som Amerikas Forenede Stater ikke kan lide. Nu er jeg af den opfattelse, at trusler om, at det ville medføre økonomisk ruin for Danmark, forårsaget af foranstaltninger truffet af Amerikas Forenede Staters regering og magthavere, ikke bygger på noget særlig pålideligt grundlag, og jeg er af den opfattelse, at Danmark nok var i stand til at klare sig. På den anden side: anvendelsen af den slags argumenter for bag lukkede døre at skræmme folk til at stemme ikke alene imod deres vælgeres ønsker, men også imod deres egen overbevisning, viser i grunden, hvor svagt det står til. (*Stats- og udenrigsministeren* [H. C. Hansen]: Hvor er det sagt?). Det er sagt blandt andet i socialdemokratiet ... (*Stats- og udenrigsministeren* [H. C. Hansen]: Af hvem?) ... og det er anvendt af socialdemokratiske tillidsmænd landet over ... (*Stats- og udenrigsministeren* [H. C. Hansen]: Af hvem?) ... i en debat i partiet om, hvorvidt det var forsvarligt at stemme for tysk genoprustning. (*Stats- og udenrigsministeren* [H. C. Hansen]: Hvor er det sagt?).

Formanden: Jeg henstiller, at man ikke afbryder taleren.

Aksel Larsen: Jeg føler ikke trang til at hjælpe socialdemokratiets partiformand til at rense ud iblandt de af hans tillidsmænd, der ikke befinder sig så godt ved tanken om det, regeringen og socialdemokratiets folketingsgruppe selv gør; regeringen må selv skaffe sig materiale til sine kartoteker; jeg har ikke lyst til at skaffe det.

Så til de ændringsforslag og forslag, der foreligger her. Vi kommunister ønsker denne sag sendt ud til afgørelse ved folkeafstemning. Vi anser det for det eneste forsvarlige, og jeg vil gøre opmærksom på, at denne anskuelse har vi, uanset hvordan vi mener folkeafstemningen vil falde ud, idet det forekommer os, at sagen er så alvorlig, og at folketetinget i den grad mangler mandat til at afgøre den, at den bør sendes ud til afgørelse ved en folkeafstemning. Det er klart, hvis et folkeflertal ved en sådan folkeafstemning godkender Parisaftalerne, så må vi alle bøje os og erkende, at det var folkets vilje, men vi erkender ikke, at

folketetinget, som er valgt på et helt andet grundlag, har ret til at afgøre denne sag.

Hvad det ærede medlem hr. Viggo Starckes ændringsforslag angår, må det være tilladt at spørge, hvorfor det stilles; der er jo fremsat et lovforslag om folkeafstemning af det radikale venstre. Det er i hvert fald ikke gået op for mig, hvad det ærede medlem hr. Viggo Starcke eller hans gruppe kan have imod, at folkeafstemningen organiseres på den måde, og når det ærede medlem hr. Viggo Starcke, samtidig med at hans partifæller tager deres forslag om folkeafstemning tilbage, stiller et nyt forslag om folkeafstemning, kan man jo ikke lade være at spekulere over, hvad årsagen hertil kan være. Lad mig for ikke at gøre nogen røverkule ud af mit hjerte med det samme, inden det ærede medlem hr. Viggo Starcke får ordet, spørge, om meningen er den, at retsforbundets 6 medlemmer — under påskud af, at nu har de jo deres eget forslag — skal undlade at stemme for de radikales lovforslag, således at dette kommer til at stå svagere ved afstemningen her i tinget. Hvis det er tilfældet, bliver det jo forståeligt, at det ærede medlem hr. Viggo Starckes ændringsforslag er stillet; hvis det ikke er tilfældet, vil jeg godt have en forklaring på, hvorfor det bliver stillet; men man skal ikke være i tvivl om, at vi agter at stemme for det af det radikale venstre fremsatte lovforslag om folkeafstemning, og bliver det forkastet, agter vi at stemme for det af det ærede medlem hr. Viggo Starcke stillede ændringsforslag til forslag til folketingsbeslutning.

Må jeg endelig til slut sige, at vi har jo fornylig været i en situation, hvor partidisciplinen gik i stykker i et parti her i salen, oven i købet i et af de største. Det vakte adskillig og berettiget diskussion, og vi fik at høre og læse mange rosende udtalelser om den, der havde haft mod til at følge sin personlige overbevisning og bryde partidisciplinen. Vi fik også fra det ærede medlem hr. Thorkil Kristensen selv at vide, at i vigtige spørgsmål var det nødvendigt, at den enkelte fulgte sin overbevisning; det var så at sige en principiel bekendelse fra det ærede medlem. Jeg vil have lov til at appellere til de enkelte ærede medlemmers personlige overbevisning. Jeg ved

[Aksel Larsen.]

meget vel, at man i de tre atlantiske partier har besluttet at forpligte medlemmerne til at stemme for regeringens forslag til beslutning om ratifikation af Parisaftalerne. Jeg ved også, at efter alle de meningstilkendegivelser, der er kommet fra befolkningens, vælgeres, side, må man gå ud fra, at flertallet i alle — eller sandsynligvis alle — partier er modstandere af tysk genoprustning; og jeg må gå ud fra, at der er så mange ærede medlemmer i hvert af de tre atlantiske partier, som i deres inderste overbevisning i det mindste er bange for at gøre det, man nu er i færd med, at det er et stort tvivsspørgsmål, om der virkelig findes et overbeviset og overbevisende flertal for ratifikationen her i salen.

Det må være tilladt at appellere ikke blot til partierne, men også til de enkelte, minde om alle de sørgelige erfaringer, Europa i almindelighed og Danmark i særdeleshed har haft med tysk militarisme, at fastslå, at der er intet som helst, der tyder på, at en kommende tysk militarisme bliver anderledes eller bedre end den, vi hidtil har været stillet overfor, at en genoprustning af Tyskland må forøge spændingen og dermed krigsfaren i Europa, hvilket bliver særlig betænkeligt for et land med en så udsat beliggenhed som Danmark, og at de, der vil handle i overensstemmelse med deres samvittighed, deres fornuft og deres følelser, derfor bør stemme mod tysk genoprustning.

Viggo Starcke: I det udvalg, der har været nedsat til behandling af de tre foreliggende forslag, har jeg stillet et ændringsforslag, idet jeg tilkendegiver, at det mindretal, jeg repræsenterer, principielt må fastholde kravet om en folkeafstemning om Tysklands optagelse i NATO, og dette ændringsforslag er på linie med retsforbundets stilling i 1949 ved behandlingen af Den nordatlantiske Traktat.

Vi har valgt at stille dette ændringsforslag til det forslag til beslutning, som

den højtærede stats- og udenrigsminister har fremsat, idet vi efter forslaget tekst ønsker tilføjet følgende som nyt punktum:

„Ratifikation kan dog ikke finde sted, forinden beslutning om tiltrædelse af forslaget er godkendt gennem en folkeafstemning, der udviser et flertal af de afgivne stemmer for beslutningen.“

Man har her i dag spurgt mig, hvorfor retsforbundet har stillet dette ændringsforslag, og hvorfor vi ikke ganske roligt kan slutte op bagved det af det ærede medlem hr. Jørgen Jørgensen (Lejre) m. fl. fremsatte forslag til lov. Det skyldes, at det problem, som Danmark har indflydelse på, er Tysklands tiltrædelse af Den nordatlantiske Traktat, idet Danmark dér har en vetoret, hvorimod Danmark ikke har nogen indflydelse på de to andre problemer: Tysklands genvindelse af sin suverænitet og en eventuel tysk genbevæbning. Det radikale venstres forslag omfatter 2 af disse ting, nemlig både Vesttysklands genoprustning og dets optagelse i NATO, og jeg mener, det er principielt forkert at opfordre vælgerne til at stemme om noget, som vælgerne ikke gennem deres afstemning kan afgøre.

Endvidere foreslås der i det radikale venstres lovforslag, at der skal nedsættes et udvalg, som skal udarbejde en slags pjece, hvori de forskellige synspunkter skulle komme til orde, og denne skulle så offentliggøres og uddeles til vælgerne. Men det er endnu ikke lykkedes at få klarhed over, om dette udvalg kun skal have repræsentanter fra de tre partier, som vil støtte Tysklands optagelse i NATO, og fra det radikale parti, som ikke vil gøre det — hvorved det radikale parti ligesom ville komme til at placere sig som det eneste parti, der er tilhænger af en folkeafstemning.

Endelig er der det, at det forslag, som det ærede medlem hr. Oluf Pedersen har fremsat, og som principielt ligger på linie med det ændringsforslag, jeg har stillet i udvalget, er et forslag til beslutning, som skulle underkastes 2 behandlinger. Det samme gælder det af den højtærede stats-

[Viggo Starcke.]

og udenrigsminister fremsatte forslag til beslutning, idet også dette skal underkastes 2 behandlinger og er til sidste behandling i dag. Det af det radikale venstre fremsatte forslag er derimod et forslag til lov, som skal underkastes 3 behandlinger, og det er kun nået til anden behandling i dag, således at man efter folketingets forretningsorden — hvis ikke noget uventet sker — ikke vil være i stand til at få en afstemning, som tilkendegiver tingets stilling til en folkeafstemning; man risikerer, at det radikale venstres lovforslag enten bliver forkastet ved anden behandling, eller at det overgår til tredje behandling, og at denne tredje behandling vil finde sted på et tidspunkt, da den egentlige afgørelse er truffet her i tinget, nemlig afgørelsen om regeringens forslag.

Det er derfor, vi har valgt at stille vort ændringsforslag til den højtærede stats- og udenrigsministers forslag, og efter at det ærede medlem hr. Oluf Pedersen har taget sit forslag tilbage til fordel for dette ændringsforslag, vil jeg anbefale tingets medlemmer at stemme for dette ændringsforslag.

Om selve den sag, som forslaget omhandler, er de fleste argumenter for og imod fremført i deres helhed. Der er dog en ting af betydning, som jeg ønsker at gøre opmærksom på, og det er, at hvis Tyskland nu får en hær, må man håbe, at Tyskland bliver et land med en hær og ikke — som tidligere — en hær med et land. Tidligere var Tyskland en militaristisk stat, hvor hæren havde en dominerende afgørelse, hvorimod et demokratisk land må være et land, hvor de demokratiske instanser har den fulde afgørelse over hæren. Der er i denne forbindelse et moment, som ikke har været draget frem tidligere, og det er, at hvis Tyskland går til en genoprustning, vil den hær af unge mænd, der skal bygges op, bestå af mænd af en aldersklasse, som i gennemsnit, dengang krigen udbrød i 1939, var 2 år gamle, og som derfor kun har oplevet den mørke side og de bitre erfaringer af nazismen. Dette kan i høj grad være med til at præge Tysklands stilling i fremtiden og giver håb om, at de erfaringer, Tyskland har haft, vil tale til fordel for et demokrati i Tyskland og for et samarbejde med andre demokratier.

Hvis det, således som visse ting tyder på, skulle ske, at det ændringsforslag, vi har stillet til det af stats- og udenrigsministeren fremsatte forslag til beslutning, skulle blive forkastet, vil jeg derefter anbefale, at man stemmer for det af den højtærede stats- og udenrigsminister stillede forslag. Jeg vil gøre det af den grund, at der foreligger en helt ny situation i Europas politik, en situation, hvor Tyskland ikke er et samlet Tyskland, men et delt rige, hvor Tyskland ikke skal være en isoleret aggressiv magt, men skal være en demokratisk magt indenfor en stor samlet demokratisk pagt, og hvor Tyskland kun vil være en stat mellem 15 stater, hvor Tyskland ikke fuldstændig vil kunne føre sin egen politik eller dominere de andre 14 staters politik.

Hvis der havde bestået en samling af demokratierne på begge sider af Atlanterhavet før den første verdenskrig, er det sandsynligt, at den første verdenskrig ikke var kommet. Hvis der havde bestået en demokratisk samling af staterne på begge sider af Atlanterhavet før den anden verdenskrig, er det sandsynligt, at den anden verdenskrig ikke var kommet. Det er et af de få lyspunkter i verdenssituationen i dag, at denne samling af de demokratiske stater på begge sider af Atlanterhavet er en kendsgerning.

Det er i denne store demokratiske familie, at Vesttyskland efter ratifikationen skal træde ind. Man kan bedømme chancerne forskelligt for demokratiets vækst og udvikling i Vesttyskland; men ingen kan bestride, at der i det tyske folk ligesom i andre folk er anlæg både til frihed og til tvang, både til kultur og til aggressiv magt. Efter mit skøn er der ingen tvivl om, at hvis man deklarerer Tyskland, sætter et andenklasses stempel på hele folket i fremtiden, således som man egentlig gjorde det efter den første verdenskrig, så risikerer man at få samme følge, nemlig den, at demokratiet vil visne og hadfølelsen og revancefølelsen og aggressiviteten vokse, hvorimod et Tyskland, der kommer ind i den demokratiske familie, vil have de størst mulige chancer for, at demokratiet vil vokse og styrkes og blive den ledende magt.

Jeg har ved mange tidligere lejligheder gjort det synspunkt gældende, at hvis Tyskland tiltræder Den nordatlantiske Traktat og derigennem opnår demokratiske ret-

[Viggo Starcke.]

tigheder på linie med andre demokratiske stater, må Tyskland også påtage sig demokratiske pligter, og dette må først og fremmest give sig til kende i dets demokratiske behandling af nationale mindretal. Det har været mig en tilfredsstillelse at se resultatet af de forhandlinger, som har været ført mellem den højtærede statsministers regering og den vesttyske regering i Bonn, og under hvilke der har været tydelige tegn til, at Tyskland ønsker at være et demokrati. På denne baggrund vil jeg, hvis vort ændringsforslag skulle blive forkastet og sagen således ikke blive gjort afhængig af en folkeafstemning, derefter anbefale at stemme for det af den højtærede stats- og udenrigsminister fremsatte forslag.

Søren Olesen: Efter de faldne udtalelser vil ændringsforslaget og lovforslaget om folkeafstemning blive stemt ned. Det beklager jeg meget. Da jeg sammen med det ærede medlem af mit parti hr. Oluf Pedersen i modsætning til et flertal her i tinget vil stemme imod regeringens forslag til ratifikation af opfordringen til Tyskland om at tiltræde Den nordatlantiske Traktat, vil jeg gerne med nogle få ord begrunde vor stilling.

Jeg skal ikke kritisere nogen, der indtager en anden stilling, idet jeg udmærket kan indse, at der er fremført mange grunde, der taler for Tysklands deltagelse i et vestligt forsvarsberedskab. Jeg har imidlertid indtryk af, at ingen med udelt glæde eller tryk giver sin tilslutning, men at forholdet snarere er det, at man af to onder vælger det mindste.

Man siger, at Vesttysklands oprustning alligevel vil komme, og at det så er bedre, at det sker indenfor Atlantpagten og under kontrol. Det skal jeg ikke modsige; men een ting er, at det sker, noget helt andet er at anbefale og opfordre til, at det sker. Det er det, jeg ikke vil være med til. Jeg tror ikke, at et rustningskapløb mellem øst og vest vil sikre freden. Måske kan frygten gøre det til en tid; men en dag føler en af parterne sig stærk nok, og så er katastrofen over os alle både i øst og i vest.

Den omtalte kontrol med Tysklands oprustning betyder meget lidt eller intet. Hvis Tyskland ønsker at opruste udover,

hvad der er fastsat i aftalerne, er der jo ingen, der kan forhindre det uden ved magt, og det lader sig netop ikke gøre af hensyn til den fred, man skulle sikre, og af hensyn til sammenholdet. Tyskland vil i fremtiden næsteften USA og Storbritannien blive den tredje stormagt indenfor NATO, og det kan få uoverskuelige følger ikke mindst for Danmark.

Det svageste forhold i NATO-sammenslutningen er efter min mening dette, at de enkelte stormagter fører deres egen og snævert egoistiske udenrigspolitik uden hensyn til de små nationer og uden hensyn til helheden, og enhver af dem kan derved kaste os ud i en krig, uden at de andre kan forhindre det. Det kan Frankrig gøre, det kan England, og det kan Tyskland gøre. Skal en sådan sammenslutning være betryggende og tjene sit formål: at sikre freden, må de enkelte stater, også stormagterne, afstå fra en suveræn udenrigspolitik og fra national oprustning til fordel for fælles rådslagning og fælles forsvar. Stormagterne opdeler de små og svage stater i såkaldte interesseområder, vel at mærke stormagternes interesser, eller man gør store landområder til kolonier uden ret megen hensyn tagen til den derboende befolkning. Jeg skal blot henvise til, at de ulykkelige baltiske lande, Polen, Czekoslovakiet og flere igennem århundreder har været tyske og russiske interesseområder; og hvilke lidelser har disse folk ikke måttet gennemgå ved Tysklands og Ruslands umenneskelige behandling indtil denne dag og på trods af garantier og traktater, som alle er blevet brudt?

Det, som de små stater ønsker, og det, som folkene ønsker i såvel små som store lande, er, at nutidens statsmænd og politikere vil opbygge det samarbejde indenfor handel og produktion, som er fredens forudsætning, at de vil skabe den internationale retsorden, som giver alle folkeslag lige ret til at være her på jorden, og som beskytter de svage i stedet for at udlevere dem til magtsyge naboers udbytning og mishandling. I stedet for at opfylde dette krav rækker man os en brintbombe lige ud af helvedes gløende ovn.

De statsmænd, som er virkelig store i freden, har ikke vist sig endnu. Vi kan kun ønske, at de må komme, før det er for silde, og vi må håbe, også vi, som stemmer imod

[Søren Olesen.]

denne traktat, at vor frygt, som ikke er ubegrundet, må blive beskæmmet.

(Kort bemærkning).

Jørgen Jørgensen (Lejre): Da jeg har forstået, at afstemningen formentlig vil forme sig på den måde, at man tager standpunkt til det lovforslag, som jeg og mine partifæller har fremsat om folkeafstemning, før man skal stemme om ratifikationsforslaget, vil jeg blot sige, at skulle det føre til det resultat, at vort lovforslag bliver stemt ned, må jeg anbefale, at man ved afstemningen over ratifikationsforslaget stemmer for det ændringsforslag, det ærede medlem hr. Viggo Starcke har stillet.

Stats- og udenrigsministeren (H. C. Hansen): Jeg skal i enhver henseende henholde mig til de udtalelser, jeg har fremsat ved fremsættelsen og første behandling af denne sag.

Jeg takker de partier, der gennem deres tilslutning til udvalgsflertallet har erklæret deres villighed til at medvirke til beslutningsforslagets gennemførelse her i tinget. Der er, såvidt jeg har kunnet høre af forhandlingen, ikke fremkommet ting, der kan give mig anledning til nye udredninger ved denne lejlighed. Jeg henholder mig, både hvad selve den foreliggende sag angår, og hvad angår de anliggender, der tidligere har været genstand for drøftelse, forhandlingsproblemer o. lign., fuldstændig til de udtalelser, jeg før har fremsat.

Jeg skal kun gøre to korte bemærkninger til det ærede medlem hr. Aksel Larsen. Det ærede medlem hævdede, at man ikke her i dag har tilladt radiotransmission o. s. v. For mig har der ikke foreligget noget om, at nogen skulle have ønsket radiotransmission. Der har mig bekendt ingen henvendelse foreligget fra radioen herom, så jeg ved ikke af, at nogen skulle have været indstillet på ikke at tillade radiotransmission. Der har simpelthen, såvidt jeg er orienteret, ikke foreligget noget som helst spørgsmål om det.

Jeg skal dernæst sige til det ærede medlem, at det kan være udmærket, når han taler om, at der er folk fra vor side, der har fremført den betragtning, at det ville be-

tyde økonomisk ruin for Danmark, hvis vi ikke gennemførte dette forslag. Jeg ved ikke, hvor en sådan udtalelse er fremsat, hvordan den er formuleret, og hvem der har fremsat den, og da det ærede medlem heller ikke ved det, er en diskussion herom, forekommer det mig, ørkesløs.

(Kort bemærkning).

Aksel Larsen: Naturligvis ved jeg det, men af den grund, jeg allerede har anført, fremkaldt af den højttærede statsministers tilråb fra hans gunstigt fremskudte position, føler jeg ikke trang til at udlevere min kilde. Iøvrigt er det noget, som enhver, der følger med i dette land, ved, at man driver en vis agitation med den påstand, at hvis vi stemmer nej til en vesttysk genoprustning, kommer det til at gå os galt i økonomisk henseende.

Hvad angår radiotransmission, er det mig bekendt, at radiatorådet udtrykkelig på et møde har besluttet ikke at ville transmittere disse forhandlinger, så spørgsmålet må altså have foreligget, eftersom der er nogen, der har følt trang til at sige nej.

Det ærede medlem hr. Viggo Starcke har skullet begrunde, hvorfor han fremsatte sit ændringsforslag; det ligger imidlertid sådan, at hvis Danmark stemmer nej til Vesttysklands optagelse i NATO — det er det, vi formelt kan stemme om — er Parisaftalerne bortfaldet. Det kan være, man derefter flikker noget nyt sammen; men det hænger sammen det hele, således at aftalerne, hvis et land nægter at ratificere dem, falder bort, og så må man forhandle om, hvad man så kan gøre.

Iøvrigt har det ærede medlem hr. Viggo Starcke det som så mange andre: han håber, at Tyskland bliver et land med en hær og ikke en hær med et land. Det er udmærket, at man håber dette, navnlig når man vil agere historiker; når man ved, hvordan Tyskland har optrådt hidtil, når det har haft en hær, er det udmærket, at man klammer sig til et håb, som man er klar over ingenting er værd.

Formanden: Jeg vil for en ordens skyld gøre opmærksom på, at der ikke til folketinget er blevet rettet nogen henvendelse angående radiotransmission.

Stats- og udenrigsministeren (H. C. Hansen): Jeg takker den højtærede formand for denne bemærkning, for jeg synes, det var rart at få konstateret; mig bekendt har ingen i denne sal hverken bedt om eller har fået afslag på at få denne debat transmitteret. Forespørgslen om Danmarks udenrigspolitik blev transmitteret i sin fulde ordlyd i efteråret, og det ved det ærede medlem. Så er det konstateret.

Iøvrigt vil jeg meget indstændigt henstille til det ærede medlem, at han fremtidig undlader at fremsætte påstande om, hvad der er sagt eller ikke sagt fra et enkelt partis side, medmindre det ærede medlem er i stand til overfor tinget og overfor offentligheden at oplyse, hvem der har sagt det, hvor det er sagt, og hvordan det er sagt. Jeg tror, det er en god regel her i tinget, og alt dette med „stikkeri“ eller „kilder“ o. s. v. synes jeg det ærede medlem skal spare sig og iøvrigt lade være med at fremsætte sine forskellige tvivlsomme påstande.

(Kort bemærkning).

Aksel Larsen: Der er jo noget, der hedder indicier! Når selve landets statsminister erklærer, at en eventuel folkeafstemning ikke drejer sig om spørgsmålet om Tysklands genoprustning, men om Danmarks forhold til NATO, har han selv givet udtryk for, at den agitation var blevet benyttet for at påvirke stemningen indenfor de forskellige partier.

Hvad spørgsmålet om radiotransmission angår, er det nok at konstatere, at det kun er de fire gamle partier, der sidder i radio-rådet, det råd, der har bestemt, at der ikke behøvede at være transmission.

Stats- og udenrigsministeren (H. C. Hansen): Jeg skal ikke forlænge diskussionen, men blot sige, at det ærede medlem endnu en gang har vist, at han intet som helst grundlag har for de påstande, han har fremsat fra talerstolen; de er grebet lige ud af luften og udgivet for at være citater og udtryk for, hvad der egentlig er meningen. Jeg synes ærlig talt ikke, vi kan være bekendt at føre debat på den måde her i tinget, det skulle det ærede medlem holde sig for god til.

(Kort bemærkning).

Aksel Larsen: Jeg ville ikke have fremført de bemærkninger, hvis jeg ikke havde grund til det.

Viggo Starcke: Da jeg har forstået, at det af det ærede medlem hr. Jørgen Jørgensen (Lejre) m. fl. fremsatte forslag til lov om folkeafstemning her ved anden behandling vil komme til afstemning paragraf for paragraf, vil jeg anbefale at stemme for det; deri ligger vor tilslutning til tanken om folkeafstemning, men således, at hvis forslaget derefter skulle komme til tredje behandling, vil vi forbeholde os ret til at stille ændringsforslag om, at ordene om genoprustning skal udgå, og at der bliver skabt klarhed over, på hvilken måde det foreslåede udvalg skal fungere.

Hermed sluttede forhandlingen.

Der foretoges først afstemning vedrørende forslag til lov om folkeafstemning om Danmarks tiltrædelse af konventionen om Vesttysklands genoprustning og optagelse i NATO. [Af Jørgen Jørgensen (Lejre) m. fl.]

§ 1

forkastedes med 135 stemmer mod 28; 3 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

§ 2

forkastedes med 136 stemmer mod 28; 3 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

§§ 3 og 4 betragtedes som

bortfaldet efter forkastelsen af §§ 1 og 2.

Lovforslaget var hermed bortfaldet.

Man gik dernæst til afstemning vedrørende forslag til folketingsbeslutning om Danmarks godkendelse af Forbundsrepublikken Tysklands tiltrædelse af Den nordatlantiske Traktat.

Ændringsforslaget

forkastedes med 136 stemmer mod 28; 3 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Forslaget til folketingsbeslutning
vedtoges med 145 stemmer mod 24.

Formanden: Der vil nu blive givet stats- og udenrigsministeren meddelelse om denne vedtagelse.

Den næste sag på dagsordenen var:

Anden (sidste) behandling af forslag til folketingsbeslutning om det tyske mindretals rettigheder.

(Første behandling findes i tidenden sp. 3462).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Sagen sattes til forhandling.

Aksel Larsen: Som jeg sagde ved første behandling, anser vi det for ganske overflødigt, ja, vi anser det for skadeligt, om Danmark afgiver en sådan erklæring om rettigheder for personer tilhørende det tyske mindretal i de sønderjyske landsdele, og vi mener ikke, at folketinget bør godkende den erklæring, den højtærede stats- og udenrigsminister har afgivet på regeringens vegne i Bonn. Jeg vil gerne give tydeligt udtryk for denne mening og tillader mig derfor at stille følgende forslag om overgang til næste sag på dagsordenen:

„Folketinget udtaler, at Danmarks behandling af det tyske mindretal i de sønderjyske landsdele er af en sådan art, at den overflødig gør afgivelse af en dansk erklæring, og går dermed over til næste sag på dagsordenen.“

Formanden: Der er nu fremsat følgende forslag om overgang til næste sag på dagsordenen: (se ovenfor).

Dette forslag indgår nu i forhandlingen.

Stats- og udenrigsministeren (H. C. Hansen): Da folketinget gennem beslutning i partierne har givet mig fuld tilslutning til at føre de forhandlinger, som er ført, er det tydeligt, at partierne har været af den opfattelse, at der ville være rimelighed og fornuft forbundet med at føre disse samtaler.

Det resultat, der er forelagt her fra dansk side for det høje ting, har også på forhånd fundet tilslutning i partierne, og jeg skal i konsekvens heraf anbefale, at man forkaster det dagsordensforslag, det ærede medlem har stillet, og vedtager det fremsatte forslag til folketingsbeslutning.

Hermed sluttede forhandlingen.

Forslag om overgang til næste sag på dagsordenen af Aksel Larsen (se sp. 3821)
forkastedes med 158 stemmer mod 8; 2 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Forslaget til folketingsbeslutning
vedtoges med 156 stemmer mod 9; 3 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Formanden: Der vil nu blive givet stats- og udenrigsministeren meddelelse om denne vedtagelse.

Den næste sag på dagsordenen var:

Anden behandling af forslag til lov om gennemførelse af overenskomst om retsstillingen for NATO-styrker og af protokol om NATOs militære hovedkvarterer.

(Første behandling findes i tidenden sp. 3276; udvalgets betænkning findes i tillæg B. sp. 593).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets paragraffer og spørgsmålet om dets overgang til tredje behandling sattes til forhandling under eet.

Ordføreren (Per Hækkerup): Som det fremgår af betænkningen, har udvalget holdt to møder og har haft samråd med den højtærede stats- og udenrigsminister, hvorunder der behandlede nogle af de spørgsmål, som blev rejst under sagens første behandling. Af bilaget til betænkningen fremgår det, at udvalget har fået yderligere klarhed over den retsstilling, som bliver skabt ved overenskomstens gennemførelse. Det fastslås, at dansk jurisdiktion normalt